

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Második félév.

Kolozsvár, Julius' 23kán, 1841.

I. szám.

Tartalom: Oskolákról, (Szász Károly) 25. l. A' cserkész leány, orosz novella, (Kriza) 30. l.

Oskolákról.

(Folytatás.)

a) Kisdudóvá intézet.

Láttatok-é kertészt, ki szabályul tette magának, kertje legszebb táblájának legbecsesb ültetvényére hét évig ügyet nem vetni; ki béhunja szemét 's tudomást sem akar venni felőle: gyarapul-é vagy kiveszett, vagy féreg emésztí gyökerét, vagy terepély fak hideg árnyékában sinitik, vagy görbén 's mecsevényen nő 's a' t.; és még is illy borzasztó hanyagság mellett elég ostoba vagy szemtelen azt hiinni 's talán követelni, hogy fiatala ép erős, egyenes és gyümölcs-termő legyen? Ha nem, tekintsetek körül és magatokra; mi vagyunk ezen kertészek 's csecseménk az emberi nem gyöngé sarjai. Igaz, a' lehetőségeknek van módjok még az anyai emlőt is bérbe fogadottal fölcserélni, 's száraz dajkák, inasok, praeceptorok, gouvernantok, tán igen is tolongnak a' kis urfi 's comtesse sarkában; vagynak, ha bár csekély számmal, lelkesebb házak példái is, hol boldog csecsemők valamint az élet első táplálékát édes anya kebléből szívták, úgy első lépésök megindítóját, gyenge értelmők vezetőjét, 's ártatlan érzéseik kifejtőjét ismét benne tanálják föl, kit gondtalan tehetőségi állapot, boldogító házi viszonyok, szív és ész miveltsege erre képesítettek. De tekintsük a' sokkal sokkal nagyobb részt, és pedig nem csak az östve befalendő falat iránt még reggel aggódó szegénynek, hanem mindazoknak háztáját, kik vagyonság 's miveltség közép fokán vagy

azon alól állanak, 's nem kéntelenek leszünk-é megvallani, hogy éltünk legfontosabb, azaz, elsőbb évei esupa történet, vagy a' történetnél károsabb hatású körülmények befolyásai alatt telnek el. Ha öt hat gyermek ri körülé a' munkát alig győző apának, az anyjifelé mint kelle-ne szakadni nem tudó anyának: várhatni-é egyebet a' türelemből kifogyottaktól, minthogy durvák, méltatlankodók, indulatosok legyenek, most egyikhez majd másikhoz, majd meg egymás között is, vagy udvarra utczára kergessék a' sírókat, hogy lármajoktól néhány pillanatig menekülve kénytelen munkájokat szabadabban folytathassák. 'S mit tegyenek azok, kiket sorsuk napestig a' házon kívül dolgozni kényszerít, 's tehát a' köznép sokkal számoshjai? Kérdem melylyik herczeg fogja gyermekei felügyelőjét fele jövedelmével honorálni, pedig neki így is bővön elég maradna legtúlzottabb kényelmei kielégítésére: 's im a' gyermekes szegény ezt tenni kénytelen, mert apának vagy anyának otthon kell maradni 's így a' család keresetének feléről lemondani, hogy kicsinyeit veszély ne érje. Vagy ha a' szükség törvényt ront, 's még is elmenyen, a' legkisebbiket elviszi magával az égető nap kinyai alá, a' többit hécsukja a' szobába rémitő veszedelmekre, vagy kicsapja az utcára únalom, henyeség, aljas társaság 's talán lopogtatás és egyéb bűnök tanyájára 's gyakorló helyére, vagy reá bizza egy magával jötehetetlen elsavanyult vén nénére, vagy leteszi szomszédjának porontytyal telt házához, ismét nyomor, szenny és bűn fészkebe, magának, különben is eléggé terhes munkáját aggodalommal 's szün-

tehen rebegő haza gondolkodással súlyosbitván. Valóban ha ezeket, 's általában a' köznép és alsó rendű háztájaknál dologra még nem alkalmazható gyermekek sorsát elgondoljuk, csaknem megfoghatatlannak fog tetszeni: miként vala lehetséges, hogy ennyi baj 's föltűnő nyomor, ennyi közveszély, századokon keresztül figyelmet, részvétet, orvoslást ne tanáljon, ha nem tudók ezer példából 's a' Columbus tójásából, hogy a' legnagyobb fontosságú föladatak legegyszerűbb megfejtésének többnyire ez a' sorsa. Ugy vagyon, egyszerű itt is az orvoslás: Kisdedóvó intézetnek nevezik: kevésből áll az egész, néhány sorban elmondom.

Egy szoba, ha lehet kettő, egy tágasabb fedett tér játszó helynek, egy felügyelő vagy czélszerűbben egy felügyelőnő, 's egyéb, úgy szólva, semmi. A' szülők, kiknek házi gondjai, vagy házon kívüli elfoglaltatásuk, vagy saját tehetetlenségök érzete, szükségessé teszi hogy 2-6 éves gyermekeiket, fiut és leányt más gondjára bizzak, minden reggel egy határozott órában, tisztába öltöztetve, megfésülve 's mosdatva, 's napi eleséggel ellátva, ide hozzák 's átadják azokat a' felügyelőnek. Egybegyűlt az ártatlan serg, 's egy rövid imádság után, melyet a' felügyelő és a' nagyobbak elmondanak, néhány szelid komolysággal elejökbe adott intések mellett örömmel siet kiki fő dolgához — a' játékhoz. A' legkisebbeket növendék leánykák veszik gondjok alá, kiknek ez szintén gyakorló iskola, melly által tehetősb házakban gyermek felügyelőül leendő felvétetésökre, 's így talán szerencsájök megalapítására magoknak útat készítenek, ugyan ezek segédei a' felügyelőnek a' nagyobbak szemeltartásában, 's játékaik vezetésében. Határozott időben, mert a' kényszerítő rendnek, 's szabálynak hódolást nem lehet igen idején kezdeni, egy egy félórai értelmes beszélgetés váltja föl a' játékot, melyet a' felügyelő vagy más e' végre föl vett tanító tart, 's kérdezetve folytat a' kisdetek kedvéhez 's megfogásához alkalmazott tárgyakról, vagy észfejtő 's szívnemesítő történetecskéket beszél, vagy rövid verseket

mond el 's tanoltat meg, vagy képeket 's azok közt betüket is rajzolván elejökbe, az írásba 's olvasásba, végre könnyebb apróság kézi munkákba is bevezeti 's gyakorolja a' korosabbakat, míg a' kicsinyek játékban elfáradva, leterített gyékényen vagy pokroczan szúnyadnak. — Délben egy jelszóra, minden gyermek megmosdik 's ebédkéjét elköltvén 's háláját egy pár szóban kirebegvén, ismétlődik a' délelőtti rend estig, mikor az édes anya, testben elfáradva ugyan de lelkében nyugodtan jön, 's haza viszi egy jól töltött nappal gazdagabb kicsinyjeit. Így foly ez másnap, így harmadnap, így mindig valamikor betegség vagy egyéb akadály közbe nem jön, vagy a' szülők szabadabb napjaikat használva, gyermekeket önkényt otthon nem tartják, mert ez a' dolog erőtetésnek még árnyékát sem szenved meg. Így foly tehát körülbelül négy éven keresztül: 's miből áll a' vég eredmény? Csak abból-é hogy a' két éves gyermek hat éves fickóvá nőtt fel, 's nyakát lábát ki nem törte? Nem, hanem abból, hogy az a' gyermek, ki sorsára hagyatva, élteinek legelső éveit aljasság, szenny és bűn oskolájában töltendé, kit nevelés és nem nevelés, példa és társalgás, minden esetre tanítottak volna valamire — mert nem kösem tuskó- de ez a' valami nem egyéb lett volna, rendetlen szilajságnál, lopott dohány pipázgatásnál, 's ütleg virtuozitásnál, kacskaringós káromkodással decorálva — mind ezek és hasonló helyett, nevededett értelmes ember szemei előtt rend és szabály alatt, játék és munka üdvös cseréje közt, folytonos vidámságban, távol rosz példától 's aljas társaságtól, nem illetve a' bűn ezer alakjaitól, 's nevededett magához hasonlók, mástól szilárd fenytékkal kormányzott társaságában, 's szív romlástól megóva, tehát jobban önként erősödve, értelmi fejlődése útba inditva levén, ha bár mostoha körülményei tanolásra 's jelleme szilárdulására csak három vagy négy évet tűztek ki részére a' néposkolában, ezen rövid idő alatt is a' reá várakozó pályá minden szükségeinek megfelelő, 's keskeny láthatáru életköre nemesebb vágyait is kielégítő ösme-

retet szerezni, azokat a' szó saját értelmében magáévá tenni képes leszen, míg az elhanyagolt ficzkócskának, azt a' mit a' négy első év positive rontott, a' más négy csak helyre igazítani sem elegendő.

A' kiseddóvó intézetnek e' fő, közvetlen 's úgy szólva egyenes követmezményén kívül százat hozhatnék föl, mellékéseket ugyan, de éppen olly bizonyosokat 's nem is kisebb fontossággal bírókat; azonban hely szükéért legyen elég csak kettőnek megemlítése, mellyek közül egyik erkölcsi, másik nemzeti érdekért méltó figyelmünkre:

Mondottuk hogy az élet iskola, 's neveletésünk a' sirig tart. De a' szegénynek ez az iskola is keserű 's legkeserűbb azért mert aljaitó. Fejlődése elhanyagolt éveiből semmit is mi lelkületének jobb irányt, erőt 's szilárdságot adhatna, nem hozván át magával oda hol a' mindennapi szükség saskeselyűi körmével egyszerre májába vág, törvényszabta és nem szabta terhek súlya alatt görnyedezve, egyszerű méltánylás mellett szászszoros méltatlanságot tűrve, mi csoda ha sisyphusi faradalmi között elfásul lelkében minden jobb érzés, mellynek csirájit pedig éppen úgy mint tőlünk, az ő keblétől sem vonta meg az anya természet, ha vaddá indulatossá, irigygyé, bosszussá süjje alá, 's végre Lethejét azon fatalis nedvben keresi, mellyben hogy meg ne fogyatkozzék, gyárilag gondoskodnak szerencsésb helyzetű polgártársai, de melly nem mint a' mesés Lethe Elysiónnak, hanem Tartarusnak határfolyama. Egy palladiuma van csak, melly az égi láng maradványa mellett örökös keble ajtajánál, egy szózat melly megrezzenti jobb érzetek hurját, 's ez a' vallás, a' templom. Venetek el még azt, 's meglátjátok: erdők regegeiben lakik-e a' fenevad, vagy szalmás kunyhóban. Oh adjátok ehhez, a' hatását úgy is napontként vesztőhöz, segédül az iskolát; nem azt mellybe a' szegény maga már nem járhat, hanem azt mellyben gyermeki józan értelmességre, szelidebb érzésekre formáltatnak. Tömérdek visszahatással leund ez a' szülőkre is. Az az anya

ki négy év alatt mindennap kényszerítve volt, tisztán öltöztetett gyermeket vezetni mások társágába, észrevétlen csinosabb lesz otthoni háztartásában is. Az apa szegyenleni fogja gorombának 's aljásnak mutatkozni azon gyermek előtt, kiről tudja hogy másholt csak helyes, csak illedelmes szónak 's tettnek lehetett tanuja; 's egy szívreható egyszerű mondat, egy talán éppen a' ház bajaira illő történetecske, mellyeket a' kis ártatlan az iskolából hozott 's czélzatlán őszinteséggel ad elé, nagyobb hatást fog tenni reá, mint a' pap praedicationója, kivel kepe felett tegnap szólalkozott össze. Az ártatlan vidámság e' kicsinke papjai fogják, pillanatokra legalább templomná szentelni az alacson kunyhót.

'S még egy szó, Magyarokhoz. A' nagyobb testvérhon föleszmélt. Éber öntudatának közepontját egy eszme, a' magyar nemzetiség foglalja el. Ébredéz Erdély is 's ösztönileg legalább, szeméit erre az arányra fordítja. De lépni alig mert, talán elámulva parányisága mellett az itt még tömérdekebb földadat nagyságától. Erdély lakójinak kétharmada szól idegen, 's talán felénél több ugyanazon idegen nyelven. Nem éppen egy dolog ugyan nyelv és nemzetiség, de adjátok meg nekem csak az elsőt, a' másikat nem lesz szükség senkitől kegyelmül könyörögni. Ha a' magyar birodalom határain belül, minden ajak tudna magyar hangot könnyeden ejteni, tíz év alatt magyar lenne minden szív is. Oh mondjátok ki tehát csak e' rövidke szót „Erdély minden helységének van kiseddóvó intézete, 's ezelben magyar és székely föld határai között, a' felügyelő magyar, 's a' csevegés és játék nyelve magyar“ — és nézzétek meg a' következményt.

De talán igen is sokra terjeszkedtem egy olly intézet magasztalásában, mellynek mint mondjátok in theoria üdvös voltáról senki nem kétkedik. A' kivétel, a' kivétel a' lesz ám a' bökkenő, mert ebben már kilenczven kilenczven kívül még három nagy akadályt tanáltok. Fogékonytalanságot a' népben illy intézet haszna 's használása iránt, alkalmas tanítók vagy felügyelők hiányát, és a' költséget 's ismét a' költség-

get. Én a' három okot egy alá szorítám: akarat hiánya azok részéről kiknek kezébe van téve honunk sorsa. Mert akarjatok csak, de elhatározottan de lelkesen akarjatok, 's valamint most van minden helységben közlegelő és marka itató hely, és falusbiró és határpásztor 's a' t. 's van csak azért mert elhittétek, hogy ezeknek lenni kell, úgy lesz és pedig nem imitt amott ritkaságul, 's kíváncsi utazók számára helybeli nevezetességül, hanem rendszeren és mindenütt oskolán kívül kisededővó ház is; 's mikor ez lesz, ne aggódjatok többé a' hon jövődjéről, erejéről, dicsőségéről: meg van az állapítva örökre és rendülhetetlenül.

De az idő, mellyről szólok, korán sem egy pár hónapot, nem is egy pár évet foglal magában; évtizedre, talán évtizedekre terjednek számításaim, mert illy fontosságú dolog pillanati lobbanás improvisált eredménye nem lehet, 's hogy legyen, éppen nem is ohajtom. Petrezselyem és murók 's egyéb mindennapi konyha vetemény termesztésével egy pár hónap alatt célt értünk; a' fa évekig nő 's erősödik, míg gyümölcsével kínálhatna; a' csernek század kell, hogy házadat 's hajódat építsd belőle. Népnevelés, 's annak leghatósabb eleme, a' gyönggekorra terjedő gondoskodás' felőli eszmék, miveltebb országokban is csak fejlődés 's forrongás studiumában állanak; annál inkább nálunk, czél és eszköz, lehetőség és practicum iránt tömérdek gondolatcsere, próba és tapogatas kell, míg le lesz téve csak egy szegletkő, mellyről biztosan elmondhassuk „ez már helyéből többé mozdulni nem fog.“ — Azon túl könnyű minden 's egy pár év alatt fölépül az egész mint a' Duna hidja. — Most még csak előzmények előzményeiről lehet szó, de már ezek is úgy intézendők, hogy belőlök szakadatlan lánczolatlan 's nevedő erővel 's sebességgel fejlődjék a' célzott eredmény, 's erre nézve, halljátok meg miket én, nem ábrándos elmefuttatásból, hanem, honom embereit 's körülményeit ösmerve, biztos jóslattal, merészlek föltárni előttek, mint előképét azoknak, miket Erdélyben

népnevelést illetőleg a' legközelebbi idő hozni, mutatni fog.

E' tárgy iniciatívája is a' korunkat jellemző egyesületi szellemből fog kiindulni. Magyarokban még agarak nemesítésére alakult társaság is létezik. Erdélyben egy elbukott czukorgyári, 's egy ingadozó őltbajózási társulaton kívül alig halljuk hírét is még egy párnak. 'S pedig, bizonyára mondom, vagynak Erdélynek nemes keblü és tiszta látásu fijai nem kis számmal, kik az egybe hasonlítás, akármelley hon legjelesbjeivel diadalmason kiállhatják. Ezer 's meg ezer keblek dobogásában viszhangzik az a' sok szép és nagy, mivel a' testvérhon legujabb éveiben meglepte a' bámuló Európát, és az egyesületi szellem, mellyről mostanig úgy látszék a' királyhagót nem tudja megmászni, suhogtatja már varazsvesszejét közöttünk is; 's találhatna é szebb és sürgetőbb, és dúsabb sikerrel kínálkozó tárgyat boldogító munkásságának a' népnevelésnél. Igen is uraim! meglátjátok, egy pár rövidke év nem forog le, 's Erdélyben egyesület fog alakulva lenni népnevelés gyarapítására, 's én a' kezdőt, az alapítókat már ma ujjal kitudnám nektek mutatni. Ezen társulat honunk legjelesebb fijait, reményt túlhaladó számmal fogja keblében egyesíteni, és ők munkásságuk arányául és tárgyaul, körülbelől a' következő főbb pontokat tüzendik ki.

1. Erdély népének miveltségi állapotjával, a' népnevelés 's ennek eszközei, főleg az oskolák jelen állásával, hiteles és részletes adatokból ösmertetni meg a' tagokat, 's az egész hazai közönséget.

2. Arra munkálni, hogy ezen legfontosabb nemzeti ügy felől, a' hon minden tagjainál, világos, józan és üdvös nézetek fejlődjenek és erősödjenek.

3. Néposkolák alapítását, a' létezőknek anyagilag és szellemileg minél virágzóbb állapotba helyezését pártolni, 's minden hatása alá eső eszközök által előmozdítani.

4. Kisededővó intézeteket honosítani, terjeszteni, tökélyesíteni.

5. A' honi tudományos intézeteket 's jelesen az oskolákat, folytonos figyelemmel kísérni, nem közvetlen reájok hatás-céljából ugyan, mert ezek már létezvén, 's kormányzásuk közrendelkezés 's egyéb igazgató testületek alá tartozván, magányos egyesület körébe nem vonhatók, hanem azon szoros kapcsolat és eldöntő kihatás tekintetéből, melyet illyes intézetek, mint a' honi magasabb műveltség rak- és műhelyei, népnevelésre is műlhatatlanul gyakorolnak.

Ezen célok elérhetésére eszközüil szolgálndnak:

6. Egy folyóirat, mint az egyesület közlekedési organuma saját tagjaival, 's a' hazai közönséggel: mellyben a' honi népnevelést illető adatoknak, a' társaság vállalatai 's munkálatainak, a' testvérhon 's más országok hason tárgyú intézkedéseinek, 's jelesen az oskolai dolgoknak folytonos ösmértetése mellett, czélszerű értekezések 's fölvilágosítások által népnevelésről 's azzal kapcsolatban álló tárgyakról, tisztult és hasznos nézetek terjesztése eszközöltetik, 's végre

7. Évenkénti nem fölötté csekély de még kevésbbé igen magosra szabott pénzsegély, mellyet, részint a' folyóirat kiadására, részint a' társaság egyéb céljainak anyagi eszközzel is segítésére, végre annak tettel bizonyítására tesznek öszve a' társak, hogy részvétök nem pusztán név oda irásában határozódik.

'S ha ez az egyesület illy formán létrejövendett, mik lesznek eredményei? Először, tömérdek gondolatcsere, üdvös és ábrándos és sületlen javaslat, sikerült és megbukott próbák, és vállalatok, és sok vita és harc, indulatoskodás és békülés, 's elvégre meghiggadás és tisztába jövetel az emberi 's polgári társaság egyik legfontosabb tárgya 's föladata felől. Másodszor. Gyarapodó növekedő, 's végre kisebb nagyobb mértékben az utolsó apáig 's anyáig, az az, az egész hon minden polgáráig kiterjedő meleg részvét az ügy iránt. Ennek következtetésben Harmadszor. Lelkösméreteesebb kezelése a' nevelő intézeteknek, mellyeket már birunk, 's újak alapítása; jelesen Negyedik.

Kisededővő intézeteknek, 's velök ezer áldásnak honosítása számos példányokban nálunk is, 's elvégre Ötödször az: hogy miután tökéletesen tisztára fejtett elmélet, 's mindenek szemébe ütköző tapasztalat egyesült tanúsága kimutatandotta, mi föloldható, mi ketté vágandó a' bogból, lesz az akkor dicsőbb hazának, egy dicsően szerencsés fija, ki az 185...i országgyűlésen fölkelvén, így fog szólani egy méltóbb nemzedékhez: Uraim! törvénytök van arról, hogy a' falu marháinak legelő 's itató hely szakasztassék; hol katonaság tanyázik, a' falu által istálót építettek lovai számára, 's ha az tűz vagy egyéb eset által elpusztul, egy hónap alatt másnak kell állani helyében; vagynak börtöneitek hova azokat csukjátok, kik mást bántani szeretnek; 's végre: vadállatot hajhászni, kiharancsoljátok a' lakosságot 's a' t. Ilő már hogy az ökör és a' ló, a' két és a' négy lábú fenevadak után; gondoskodjunk az emberről is hogy ne legyen többé és éppen általunk, rokona amazoknak. Mondjunk ki azért a' törvényhozás „légyen“ szavával minden helységnek, még a' legkisebbnek is kerek Erdélyország határain belül, egy kisededővő intézetet 's egy nép-iskolát: építsék tartsák fön, 's mérsékletten ugyan de elégre szabott költségeit hordozzák a' a' hely lakóji rang és rend különbsége nélkül, tehetségök mértéke szerint. — És „légyen és éljen“ hangzik a' teremben, mert az ügy, mellyről most ezerfelé ágaznának a' nézetek, akkor már eljutott az „önként értetődés, a' másként nem is lehetőség“ stadiumába; a' nép legnagyobb áldásnak tekinti a' már üdvében jól ösmert intézetet, költség van mert önként ajánlatik, 's megelőző örömmel fizettetik, 's mert az adózó már rég óta nem fizet, 's terménybe sem adózik semmit kezébe adott nyugtatvány nélkül, 's alkalmas tanító is bővön van, mint nem sokára látandjuk.

(Folytatása közelebről.)

A' cserkesz leány.

Orosz Novella.

Postaszekerem indultam el Tiflisből. Egy nem felette nagy málha volt minden pogyásom, melly félig Grúzia feletti útjegyzetekkel volt megtömve; ezeknek egy része szerencsétekre elveszett, de maga a' málha több holmival szerencsémre megmaradt.

Már készült a' nap a' hólepte hegyek mögé szállani, midőn a' kojsaurszki völgybe érkeztem. Fuvarosom egyre nógatta a' lovakat, hogy még éjszakára a' hegyre följussunk 's szörnyűen dúdolt. Felséges vidék e' völgy! Meghátatlan szirtfalak mindenfelől, vörhenyeges sziklák zöld venyigékkel körül folyva 's platán csoportokkal koszoruzva, eső kimosta sárgás hasadékok 's áztán fenn magasan a' hó arany csipkézete, alább pedig az Aragwa, melly egy más névtelen erdei patakkal egyesülvén tájékozva rohan elé fekete, gözteljes szirtnyílásból, ezüst fonalként fut tovább 's ragyog mint kigyó pikelyjátéka.

A' hegy alján Duchana mellett megállánk. Néhány grúz lármázott egy csoportban itt, 's egy karaván ütötte vala fel tevéivel éji tanyáját. Ökröket kelle fogadnom, hogy szekerelem ezen az átkozott hegyen felvontassam, mert már ősz volt, 's ónos eső nehezíté az útat, melly mint egy két versznyt tart.

Tehát hat ökröt 's néhány oszszetint fogadék. Egyikök vállára veté málhám, a' többi az ökrök mellé állott segíni rajtok, de szinte csak orditva. Utánam egy más szekér jött, csak négy ökör húzta, még is könnyen haladt, pedig dugtig volt rakva. Bámultam e' körülményen. A' szekér ura hátul gyalogolt, kicsi kabardai ezüstös pipájából füstölve. Tiszti felruha volt rajta vállbojtok nélkül 's fején cserkesz ködmösapka. Negyven éves lehetett, nem több; elbarnult arcszíne mutatta, hogy rég süti már a' kaukázon túli nap, 's idő előtt megszükrült bajuszával nem illétt össze szilárd járása 's erős férfias kinézése. Hozzá menék 's köszöntem, ő né-

mán viszonzá 's iszonyú füst gomolygott ki szájából.

„Ütitársak vagyunk, mint látszik?“

Folyvást hallgatott, de helybehagyólag hájtá meg fejét.

„Ön hihetőleg Stavropol felé megy?“

— Igen is... a' koronához tartozó holmikkal.

„Ugyan legyen olly jó, mondja meg ön, mi lehet az oka, miként az ön terhes szekerét négy ökör mintegy játszva viszi, 's az enyémet üresen hat is alig bírja, 's mellette ezek az oszszetinek is segédül?“

Ravaszul mosolygott 's fontos képpel nézett rám. Ön úgy látszik nem rég van a' kaukázon?

„Egy éve tán“ mondék.

Ismét mosolygott.

„De hát miért?“

— Hej, utálatos egy nép ezek az ásiak! Hiszi ön, hogy a' gazemberek kiabálásokkal valamit segínének? Ördög tudja, mit kiabálnak! de az ökrök, oh azok jól értik. Befogalhat ön akár húszat, de míg a' gazficzkók csak amúgy módjok szerint ordítanak, egy toppot se mozdulnak az ökrök helyekből. Szörnyű latornép! de mit tenni vélek? Csak pénzt akarnak csikarni az útasoktól, meglássa majd, még ivópénzt is kívánnak. De engem nem fognak ám rászedni.

„Ön hát sok ideje szolgál itt?“

— O igen, már Jermeloff idejében szolgáltam, felelt büszke öntettségessé. Ide jöttkor alhadnagy valék, 's alatta két fokkal felebb léptettem vítétségemért; most a' serezed harmad zászlóaljához tartozom. 'S ön, ha kérdenem szabad?

Megmondám neki.

Ezzel végződött a' beszéd 's némán megdegéltünk egy más mellett. A' hegyormon havat leltünk. A' nap lenyugvék 's az éj egyszerre követé a' nappalt átmenet nélkül, mint ez déli részeken történik, de a' hóvilágnál könnyen kivehettük az útat, melly még mind hággott, noha már kevésbé meredek. Málhám parancsolám a' szekérre tenni 's lovakat fogattam

ismét az ökrök helyett. Az oszszetinek lármáz-
tak az ivópénzért, de a főkapitány olly fenye-
getőleg kiáltott rájuk, hogy egyszerre szétsza-
ladtak. „Csak lássa az ember, még a' kenyeret
sem tudják orosznyelven; de: „tiszt uram, ad-
jon ivópénzt!“ azt ám jól tudják. Még a' ta-
tárokat is jobb szeretem; azok legalább nem olly
iszákosak.“

A' postaszállásig még lehetett egy orosz
mérőöld. Minden csendes volt körösleg, úgy
hogy egy bogárka röptét is lehet követni, olly
jól hallatszott zsongása. A' sötét égbolton elé
kezdtek ragyogni a' csillagok, 's különös, ne-
kem magosbban tetszetek állani, mint nálunk
északon. Utunk mind két felén fekete tarkö-
vek meredeztek, itt ott cserje látszott ki a' hóból,
de egy aszú levélke sem motszant, 's a' természet
e' halálálmának közepette jól esett hallani tá-
volról egy postaló fúvását, vagy egy orosz csen-
gettyű egyenetlen kolompolását.

Már feltűnt a' postaház, a' körülte levő
vityillók fedelei, 's előttök nyájastüzecekké cil-
logtak felénk, midőn nedves hideg szél indult,
a' szirtnyílás zúgni kezdett 's vékony eső hullt a-
lá. Alig vetém hátamra a' burkát, már sűrű
hópihék zuhantak alá.

Itt meghálunk, monda a' kapitány ked-
vetlenül: illy hózivatarnál nem mehetni át a'
hegyeken.

Nem levén szoba a' postaháznál útasok
számára, egy füstös kunyhóba vezettek. Utitár-
samat egy pohár theára hívám, mert én egy vas
theafőzöt hordoztam magammal — egyetlen vi-
gasztalómat kaukázai útaimon.

A' tág kunyhó, mellynek fedele két, füstöl
barnított karón álla, tömve volt emberekkel.
Közepén gyenge tűz pattogott, mellyne füst
a' széltől a' fedél nyílásán visszaverve, mindent
elborított annyira, hogy sokáig mit se láthattam.

Mit tebeténk mást, mi is leheveredtünk a'
tűz mellé, pipára gyujtánk 's majd kellemesen
kezdett buzogni a' thea kazán.

„Nyomorú nép!“ szólék a' kapitányhoz,
szennyos gazdáinkra mutatva, kik szájátva me-
redtek ránk.

— Buta egy nép! monda ő. Nem ilyenek
ám a' mi cserkeszeink; bár rablók 's szegények,
de a' mellett merész furfangos emberek. De
imezek még csak a' fegyverhez sem mutatnak
kedvet; egyiknél sem találni egy jó tört.

„Soká volt ön Csécsenben?“

— O igen, tíz évig voltam ott a' várbán
egy századdal; sok bajunk volt az átkozott cser-
keszekkel, most hál' istennek, minden békesebb;
de régebben alig távozott valaki száz lépés-
re a' várszegtől, már lesben állott valahol egy
kujon, 's haki magára nem ügyelt, mindjárt vagy
hurkot vetettek nyakára, vagy golyó füttyölt fe-
jébe. De azért talpra esett ficzkók ám!

„Tudom, sok nevezetes kalandnak kellett
történni?“ szólék kíváncsiágtól tüzelve.

— Meghiszem. Volt egy

Erre simítai kezdé bajszát 's fejét lesütvén
elmélyedt. Ez alatt felforrott a' thea, két úti
pohárkát vettem elé mállhamból, megtöltém, 's
az egyiket elibe tetvém, hörpölt egy keveset,
's monda mintegy magabau: „igen, volt egy
néhány,“ ez a' felszólás nagy reményt adott.

Jól tudom, mint szeretik ezek a' kaukázai
katonák valamit csacsogni, beszélni; olly ritka
nekik erre az alkalom; némellyik egész öt évig
vesztegel valamelly magános zugbau a' csapat-
tal, 's öt éven át csak jó reggelt sem hall sen-
kitől. De tárgybau nem lehet hiány: köröskö-
rül egy jeles vaduép, naponta veszély, gyak-
ron csudás események; valóban sajnálni, hogy
nálunk olly keveset irnak fel.

„Nem tetszik egy kevés rumot tölteni?
mondék: most hideg van.“

— Köszönöm, azt nem szoktam inni. Fo-
gadásom tartja. Még alhadnagy koromban egy-
szer, tudja ön, egy kissé tivornyáztunk pajtá-
simmal, 's éjjel láрма esik; kifutunk a' várból
még amúgy jó kedvel az ivástól. De szinte po-
rúl járánk; alig mult, hogy Jermoloff hadiszek
elibe nem állított. Aztán azok a' cserkeszek,
mihelyt jó kedvök perdül torban vagy nászven-
dégsgnél, majd a' verekedés sem hibázik. Egy-
kor alig hoztam el fejemet, pedig egy békés
főnöknek valék vendége.

„Hogy 's mint történt ez?”

— Hát lássa ön, ott valék a' várban a' Teréken túl századommal — szinte öt éve. Egyszer, ősszel szállítvány érkezék eleséggel; egy fiatal tiszt vala a' szállítványnál, mintegy 25 éves. Megjelent nálam egész egyenruhában 's jelenté, hogy parancsat kapott, a' várban nálam maradni. Olly vékony, olly halvány volt az ifju, olly szokatlanul állott testén a' katonai ruházat, hogy mindjárt gyantitám, nem rég volna nálunk a' kaukázon. „Ön bizonyosan Orosz-honból van ide áttéve?” — „Onnan, főkapitány úr“ felelé. — Kezén fogám 's mondék: „Örvendek, örvendek. Kissé unalmas lesz itt önnek, de hagyjáu! barátságosan fogunk együtt élni. Tessék hát engem egyszerűen Maximics Maxim-nak nevezni, 's kérem — mire az egész egyenruha? jöjjön hozzám mindég csak sapkában.“ Kimutatók szállását, 's azóta a' várban maradt.

„Hogy hitták? kérdém Maximics Maximot?”

— Hitták.... De minek a' név? nevezzük ideiglen Pecsórin Geczinek. Jeles fiu volt, mondhatom, csak különöz egy kissé. Esőben, hidegben, napestig vadászaton, mindenki fázik; elfárad, de ő nem. Ellenben máskor a' szobában ül; egy kis szellő, 's már hülésről panaszkodik; egy zördülés, megijed, elsápad: majd ismét láttam őt egyedül rohanni a' vadlanra. Koronként órákig nem lehetett kivájni belőle egyetlen szót, viszont annyit tudott néha beszélni, hogy szinte megpukkant az ember a' kacajától. Szörnyű nagy különösségi voltak, 's gazdagnak kellett lennie, annyi drága ritkaságokat láttam nála!...

„Sokáig volt együtt önnel?” kérdém viszont.

— Egy évig. Még igen is jól emlékszem ez évre, sok gondot és bajt okozott ő nekem, de azt felejttem most. Bizony, némelly embereknek eieve el van rendelve, hogy rajtok sokféle szokatlan dolgoknak kell történni.

„Szokatlan?” kiálték kíváncsilag, mi alatt neki theát töltek.

— Elbeszélem önnek. Mintegy hat versztynyire a' vártól egy békes főnök lakott. Fiacs-

kája, egy 15 éves gyermek járatos vala hozzánk. Mindeu nap meglátogatott 's én és Geczi egészen elkényeztettük. De fürge is volt a' fiu, ügyes akármire. Sebes vágatva felkapta a' sapkát a' földről, 's lőtt a' puskából. Egy volt rút benne: szörnyen sovárgott pénz után. Egyszer tréfából egy aranyat ígért neki Pecsórin Geczi, ha a' legjobb kost apja nyájából ellopja; 's mit gondol ön? következő éjszaka szaryánál fogva hurczolta. Ha ollykor kötődünk vele, vér futotta el szemeit, 's legottan törhöz kapott. Ej, Aszamat, még kitekerik a' nyakadat, mondék neki, vakmerőségedért porul jársz!

— Egyszer maga jött az öreg főnök, bizonyos nászinnepre meghívni; legnagyobb leányát adá férjhez. Elmentünk. A' hölgyek mi helyt megláttak elrejtettek, kiket láthatánk, korán sem voltak szépségek. „Jobb véleményvel valék a' cserkesz hölgyekről,” monda Geczi. — Varjunk kissé, — felelék mosolygva. — A' főnőknél a' kunyhóban számos nép volt egybegyülekezve. A'zsiában, tudja ön, szokás minden szembejövőt és elmenőt nászba meghívni. Egész tisztelettel fogadtak minket 's bevezettek a' vendégszobába. Mindazáltal titkon meglestem, hová kötek bé lovainkat; tudja ön, előre nem látható esetre.

Majd szürkületkor kezdődött a' bál. Én és Pecsórin első helyen ültünk; egyszer csak elé lépett a' gazda kisebb leánya, egy 16 éves hajadon, 's Geczikehez... miként is nevezzem?... némi bókot énekelt.

„Hát nem emlékszik ön, mi volt tartalma?”

— Nagyában ez lehetett: „Szépek, megkell vallani, a' mi fiatal dsigit-tánczosink, 's kaptánjaik dúsán boritvák ezüstel, de az ifju orosz tiszt szébb azoknál, 's paszománjai aranyból vannak. Ugy nyúlik fel köztök mint egy nyárfa törpe bokrok közt; de a' mi kertünkben nem szabad neki nőni 's virulni.“ Pecsórin felkölt, 's kezét homlokára és szivére tevén meghajlott előtte, 's kért engem, felelnék neki; én jól érttem nyelvöket, 's feleletét tolmácsolám.

Midőn eltávozott a' lányka, sugám Geczinek: „Nos, mit mond ön? milyen ez?” — „Bájos!” kiálta. De mi a' neve? — „Biéla“ mondék.

(Folytatása közelebből.)

Hriza.